

Maa- ja metsätalousvaliokunta,

julkinen kuuleminen 27.4.2021

Suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittaminen ja susivahinkojen estäminen, kansalaisaloite syyskuussa 2020

Kansalaisaloitteen vastuuhenkilöt:

- Toiminnanjohtaja Jaakko Silpola, Suomen Metsästäjäliitto
- Kenttäjohtaja Timo Leskinen, MTK
- Puheenjohtaja Jukka Immonen, Suomen Harmaahirvikoirajärjestö
- Puheenjohtaja Pentti Isoviita, Suomen Pystykorvajärjestö
- Varapuheenjohtaja Mickel Nyström, SLC

Aloitteen sisältö

Kansalaisaloitteessa esitetään, että valmistellaan laki, joka luo puitteet suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittamiseksi. Lisäksi lain tulee mahdollistaa nykyistä luotettavampi suden kannanarviointi, suden lajipuhtaus ja määrittää valtakunnallisesti yhtenäiset toimintatavat uhkaa tai vaaraa aiheuttavien susien poistamiseen. Valmisteltavaan lakiin esitetään sisällytettäväksi:

Suden kannanhoidollinen metsästys on voitava aloittaa maassamme talvella 2020–2021. Parhaillaan istuvalla kannanhoidollisen metsästyksen työryhmällä on oltava toimintakyky ja riittävät resurssit määrittää perustelut metsästyksen aloittamiselle;

Uusi DNA-tunnistustekniikka (neljänteen sukupolveen asti) on oltava käytössä vuoden sisällä, jotta suden lajipuhtaus voidaan varmistaa;

Luonnonvarakeskuksen tulee aloittaa susien pannoitukset uudelleen kevättalvella 2021 sekä kehittää pantojen laitteistoa ja ohjelmistoa siten, että paikannustarkkuus ja paikkatiedon ajantasaisuus palvelee tutkimustarpeiden lisäksi mahdollisimman hyvin myös metsästyskoirien ja tuotantoeläinten suojaamista;

Uhkaa tai vaaraa aiheuttaviin susiin tulee voida puuttua nykyistä tehokkaammin. Päivitetyssä suden kannanhoitosuunnitelmassa määritellyt viranomaisten toimivastuut ja käytänteet eli kentälle annettava ohjeistus on jalkautettava mahdollisimman nopeasti yhtenäiseksi koko maassa;

Korkein hallinto-oikeus hyväksyi maaliskuussa 2020 aiemmin Varsinais-Suomessa yleisen turvallisuuden perusteella myönnetyn poikkeuslupan perustelut. Lain valmistelussa on huomioitava nämä hyväksytyt perustelut, jotta lupaharkintaa on helpompi toteuttaa;

Valitettaessa kannanhoidolliseen metsästyksen myönnetystä luvasta sekä uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden poistamiseen myönnetystä luvasta valitus tulee käsitellä lain velvoittamana nopeasti. Mikäli lupa jää valituksen jälkeen voimaan, luvan on oltava käytettävissä metsästyksellisesti riittävän pitkään.

Perustelut

Kansalaisaloitteen tarkoitus on turvata maaseudulla asuminen, ihmisten ja kotieläinten turvallisuus, elinkeinon harjoittaminen ja suojella kansainvälisestikin ainutlaatuista, uhanalaisuusluokituksessa silmälläpidettäväksi määriteltyä metsäpeurakantaamme. Lisäksi on välttämätöntä turvata suomalainen, ainutlaatuinen metsästyskulttuuri, johon olennaisena osana kuuluu etäällä ohjaajasta itsenäisesti työskentelevien metsästyskoirien avulla metsästäminen.

Kannanhoidollisen metsästyksen tavoitteena on susikannan säätely yhteiskunnallisesti siedettävälle tasolle, vähentää vahinkoja metsästyskoirille ja kotieläimille sekä pitää sudet ihmisarkoina, poissa ihmisasutuksesta. Kannanhoidollinen sudenmetsästys on tutkitusti paras tapa hoitaa susikantaa kontrolloidusti, laillisesti sekä susialueella asuvia ihmisiä huomioivalla tavalla.

Maa- ja metsätalousministeriön asettaman ja parhaillaan käynnissä olevan suden kannanhoidollisen metsästyksen suunnittelu ja määrittely -hankkeen tulee löytää perustelut, joilla kannanhoidollisia poikkeuslupia voidaan myöntää.

Korkeimman hallinto-oikeuden 19.3.2020 päätös suden poikkeuslupien laillisuudesta Pohjois-Savossa edellyttää, että tieteellistä näyttöä kannanhoidollisen sudenmetsästyksen perusteeksi tarvitaan. Kannanhoidollisen metsästyksen suunnittelu- ja määrittelytyöryhmän työssä on huolehdittava, että kaikki tarpeellinen aiheesta saatavilla oleva ja ajantasainen tutkimusnäyttö on päätöksenteon perusteena. Tämä tutkimusnäyttö oli KHO:n Pohjois-Savon poikkeuslupia koskevassa päätöksessä keskeisiltä osin vanhentunut ja puutteellinen.

Suomen susikannasta tarvitaan aiempaa parempaa tietoa kannanhoidollisen metsästyksen vaikutusten seuraamiseksi. Tähän tarvitaan DNA-tunnistusmenetelmään pohjautuvaa tutkimustietoa Ruotsin ja Norjan tapaan.

Luonnonvarakeskuksella on oltava riittävät resurssit susikannan luotettavaan arviointiin ja tarpeelliset laitteistot nopean, nykyistä kattavamman DNA-analyysin tekemiseksi susien määrän osoittamiseen ja koirasusien eli susihybridien nykyistä parempaan tunnistamiseen. Koirasudet tulee voida haitallisena vieraslajina poistaa susikannasta, mihin tarvitaan toimivat käytännön menettelyohjeet.

DNA-menetelmän käytön lisäämisen myötä huolehditaan samalla maamme susikannan lajipuhtauden ja sukusiittoisuuden seurannasta. Koirasusi (susihybrid) on luokiteltu kansallisesti haitalliseksi vieraslajiksi. Koirasudeksi luokitellaan suden ja koiran risteymät aina neljänteen sukupolveen asti.

Suomen susikannan arviointiin tulee saada lisää ymmärrettävyyttä ja läpinäkyvyyttä. Kanta-arviointiprosessiin tulee saada mukaan havainnoitsijoiden ja tutkimuslaitoksen lisäksi kolmas, ulkopuolinen taho todentamaan kaikkien varmistettujen susihavaintotietojen päätyminen osaksi kanta-arviota.

Susien GPS-pantatieto on metsästäjille arvokasta susien liikkumisesta saatavan tiedon osalta. Se on tärkeää myös metsästyskoirien suojaamiseksi ja susivahingon välttämiseksi.

Viranomaisten toimivastuut uhkaa tai vaaraa aiheuttavien susien poistamisessa on määritelty päivitetystä suden kannanhoidosuunnitelmassa. Viranomaisten käytännöt ovat kuitenkin erilaisia eri puolilla Suomea. Viranomaisten toimintatapojen on oltava yhteneväiset koko maassa.

Tarkemmat perustelut

Huoli mahdollisesti katoavasta kulttuuriperinnöstä

Perustuslain 17§ antaa oikeuden mm. ryhmille oikeuden ylläpitää kulttuuriaan. Kulttuuriperintöä voivat mm. olla muokatut ja muovautuneet tavat.

Koirien ja ihmisten yhteistyö on yksi ikiaikaisista perinteistä. Suomessa on tietävästi pyydetty riistaa ja suurikokoisia riistanisäkkäitä niin kauan, kuin maassamme on ollut asutusta. Ensimmäisten metsästyskoirien oletetaan tulleen maahamme parisen tuhatta vuotta sitten: Perustellusti voidaan todeta, että koiran avulla tapahtuva metsästys on ikiaikaista kulttuuriperintöä.

Eduskunta on hyväksynyt joulukuussa 2019 vuoden 2020 budjettia koskevassa istunnossaan valtiovarainvaliokunnan esityksen koirien avulla tapahtuvasta metsästyksestä ja on kirjattu päätökseen seuraavasti. Sitataatti: "Eduskunta toteaa sillä olevan tärkeä rooli suomalaisessa metsästyskulttuurissa ja erityisesti hirvieläinkantojen hallinnassa. Tätä metsästykseseen liittyvää kulttuuria tulee pystyä ylläpitämään ja harjoittamaan myös jatkossa".

Koirajärjestöjen yksi perustehtävistä on huolehtia rotujen jalostustoiminnasta. Jalostustoimintaa ohjaa olennaisesti koirakokeet, joiden pitäminen on merkittävästi vaikeutunut monilla susien tihentymä alueilla. Tämä johtaa osaltaan myös siihen, että maa jakautuu alueellisesti paikkoihin, jossa koetoimintaa ja metsästystä koirien kanssa voi harjoittaa ja paikkoihin, missä koiran menettämisen uhka on todellinen. Tämä johtaa rekisteröintien vähenemiseen ja harrastajakunnan haluttomuuteen hankkia itselleen uusi metsästyskoira. Suurriistavirka-avussa (SRVA) käytettävien koirien koulutus ja niiden käyttö loukkaantuneiden riistaeläinten sekä suurpetojen jäljittämistehtävissä estyy tihentymä alueilla. Nämä kaikki seikat yhdessä vaikuttavat rotujärjestön tulevaisuuteen heikentävästi monilla sen osa-alueilla. Tämän kehityssuunnan muuttamiseen ja perinteisen koirametsästyksen turvaamiseen on olemassa vain yksi keino: ylisuuren susikannan harventaminen siedettävälle tasolle.

Rotujärjestöjen toimintaperiaatteisiin kuuluu myös aktivoida uusia harrastajia nauttimaan luonnossa liikkumisesta mielekkään harrastuksen parissa. Tällä pyrimme olemaan yhteiskunnallinen vaikutuskanava kansalaisten terveempien elintapojen edistäjänä. Olemme onnistuneet lisäämään nuorten ja etenkin naisten osuutta, ja pelkonamme on nyt kehityksen pysähtyminen yllä mainituista syistä.

Koirien kuolemia sudet aiheuttivat elo-joulukuussa 2020 neljäkymmentäkolme (43) ja raadelluksi joutui 26 koiraa metsästyskoirajärjestöjen tilaston mukaan. Määrä on huomattavan suuri, vaikka metsästyksessä koirien avulla jouduttiin luopumaan useilla alueilla.

Mahdollisuudet vaaraa tai vahinkoa aiheuttaneiden susien poistamiseksi ovat tänä päivänä minimaaliset. Viranomaisten toteutuneet poistopäätökset ovat pääsääntöisesti olleet poliisin antamia ja kohdistuneet sairaaksi tai loukkaantuneiksi todettuihin yksilöihin.

Suomen riistakeskus antoi viime vuonna muutamia vahinkoperusteisia poikkeuslupia. Esimerkiksi luvan kohteena ollut Haapajärven susilauma oli tappanut kahden kuukauden aikana kuusi metsästyskoiraa, sekä kolme siitoslammasta. Tohmajärvi – Värtsilä alueella oli kirjattu yli 490 susihavaintoa ja sudet tappoivat viisi metsästyskoiraa, joista kolme pihalta. Seudulla oli toistuvia pihakäyntejä, joita karkotuspäätökset eivät vähentäneet. Molemmat luvat hallinto-oikeus asetti toimeenpanonkieltoon eikä päätöstä ole lähiaikoina odotettavissa.

Luonnonsuojelujärjestöillä on julkisuusperiaatteen mukaan oikeus tietopyyntöön, jolloin he saavat välittömästi tiedon myönnetystä poikkeusluvasta ja hakevat lähes poikkeuksetta niihin toimenpidekieltoa. Tästä syystä poikkeuslupien myöntäminen on tehoton keino vahinkoa aiheuttavien susien poistamiseksi.

Koiran omistajan mahdollisuudet suojella koiraansa metsästystilanteissa suden hyökätessä ovat hyvin tarkkaan säädeltä. Ampuessaan koiraansa raatelevan suden, metsästäjälle kirjataan automaattisesti epäily törkeästä metsästysrikoksesta. Nykyisin käytössä olevat koirien suojavarusteet eivät ole riittävän tehokkaita suojelemaan koira suden hyökkäykseltä. Koirat työskentelevät usein etäällä koiranohjaajasta, joten niiden pelastaminen suden hyökkäykseltä on epätodennäköistä.

Susivahingot kasvaneet ja ihmisten kuormitus lisääntynyt

Susi vaikuttaa monien maaseudulla asuvien ihmisten arkeen. Susimäärän kasvaessa suden ja ihmisen kohtaamiset ja pihakäynnit ovat yleistyneet. Nämä tilanteet aiheuttavat monille pelkoa ja ahdistusta. Susien ihmisarkuus on vähenemässä. Paikalliset vaikuttamismahdollisuudet susikysymyksessä puuttuvat ja sosiaalinen kestävyys on vakavasti uhattuna. Myös ihmisten susia kohtaan tuntema pelko on viime vuosina kasvanut.

Susi vaikuttaa merkittävästi paikalliseen elinkeinotoimintaan. Vuoden 2020 susireviireillä oli yli 1900 nautatilaa ja 250 lammastilaa. Vuonna 2020 sudet aiheuttivat tuotantoeläimille 59 vahinkotapahtumaa. Suden tappamina tai vahingoittamina korvattiin 323 lammasta, 6 nautaa, 1 hevonen sekä 3 muuta tapausta. Lisäksi korvattiin 56 suden tappamaa tai vahingoittamaa koira. Korvattujen vahinkojen yhteismäärä oli 326 451 euroa. Korvatut vahingot edustavat vain osaa kokonaisvahinkojen määrästä.

Tuotantoeläinten vahinkoja pyritään vähentämään ennakkosuojauksen keinoin. Yleisin suojautumisen keino on eläinten pitäminen sisällä tai suojassa. Lähes kolmannes pitää eläimiä silmällä tarkemmin yöaikaan ja noin kymmenesosalla susireviirien viljelijöistä on petoaitauksia. LUKE:n viljelijöille tekemän kyselytutkimuksen mukaan tyypillinen keskimääräinen petoaidan pituus on 2 300 m ja näiden toimintakyvyn

ylläpitoon kuluu vuosittain keskimäärin 20 tuntia. Kymmenelle prosentille vastaajista susi aiheutti vähintään 8 200 euron kustannukset vuonna 2020 (Pellikka J, Tikkunen M, Lehtonen M: Suurpetoriski ja vahinkojen ennaltaehkäisy tuotantoeläintiloilla; Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 5/2021, LUKE)

Ylimääräisen työn ja kustannusten rinnalla selkeästi suurin suden aiheuttama haitta viljelijöille on ylimääräinen paine ja stressi, joka syntyy pelkästään suden läsnäolosta tilojen lähellä. Edes rakennettu petoaita ei kokonaan poista tätä painetta.

Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta susi aiheuttaa myös haasteita. Lampaiden käyttö laajojen niitty- ja luonnonhoitoalueiden laiduntamisessa on petoriskin vuoksi estynyt, koska alueiden aitaaminen ei useinkaan ole mahdollista.

Myös metsätalouden näkökulmasta susi on merkittävä haaste. Tiheimmän susikannan alueilla hirvenmetsästys koiria käyttäen on vaikeutunut. Maakuntiin jää alueita, joissa hirviä ei metsästetä lainkaan tai metsästysaika jää petovaarasta johtuen liian lyhyeksi. Tämän vuoksi hirvikanta jää tavoitteiden yläpuolelle ja hirvien aiheuttamat taimikkovahingot kasvavat. Samalla myös liikennevahinkojen määrät kasvavat.

Epäluottamuksen jää on sulatettava

Viranomaistahon ja kentän välillä on vallinnut jo pitkään syvä epäluottamus, joka on tullut ilmi molempiin suuntiin eri tilaisuuksissa. Tämä haaste tulee saada hoidettua ja se voi tapahtua vain molemminpuolisella avoimuudella.

Kentän, erityisesti metsästäjäkunnan, mutta myös muiden susialueilla asuvien tai toimivien taholta, on tullut jatkuvasti eri kanavia pitkin esille, ettei luottamusta Luonnonvarakeskuksen kanta-arvioon ole. Käytännön tuntemukset lisääntyneistä havainnoista, myös näköhavainnoista asutuksen seassa, eivät ole millään tavalla linjassa kanta-arvioiden kanssa. Epäluottamuksesta kertoo myös Metsästäjäliiton tekemä pikakysely suurpetohavainnoista, joista yhteenveto tässä dokumentissa myöhemmin.

Vaikka metsästäjät ovat tehneet valtavan määrän vapaaehtoistyötä tutkijoiden tiedonkeruun helpottamiseksi, vallitsee epäluottamus tutkijoiden ja viranomaisten taholta myös metsästäjiä kohtaan.

Kanta-arviot antavat hyvin usein liian pienen eläinmäärän

Vaikka Suomessa tehdään ansiokasta tutkimustyötä mm. suurpetoihin liittyen, löytyy helpostikin esimerkkejä siitä, miten tieteellinen asiantuntijatyö on antanut alakanttiin olevia kanta-arvioita. Sen sijaan liioiteltuja arvioita eläinkantojen määrästä ei ole ilmennyt.

Karhukantaa Luonnonvarakeskus on arvioinut jo pitkään tieteellisin menetelmin. Karhujen käyttäytymiseen on perehdytty ja aikanaan karhuilla oli paikanninpantoja kaulassaan helpottamassa tutkimustyötä. Lisäksi käytössä on ollut suuri määrä muualla tehtyjä tieteellisiä tutkimuksia.

Karhukanta on ollut kanta-arvion mukaan:

- 2018: 1953 kpl
- 2019: 2360 kpl
- 2021: yli 2700 kpl

Kannan kasvua on yritetty leikata jo vuodesta 2017 lähtien kasvattamalla poikkeuslupien määrää, mutta kanta on kasvanut siitä huolimatta selvästi koko ajan. Tästä voi vetää johtopäätöksen, että kanta-arvio on mennyt alakanttiin. Mikä on mennyt vikaan? Mahdollisuuksia on monia, lähtökohtana ollut kanta-arvio ehkä alimitoitettu, lisääntymispotentiaali alimitoitettu ja ehkä muuttovoittokin alimitoitettu?

Lisäksi on todettu, että luonnossa silmin tehtyjä havaintoja on leikattu pois vedoten tieteelliseen tutkimukseen, ettei esimerkiksi jollakin alueella voi olla havaintojen mukaista määrää petoja. Tästä löytyy

useita esimerkkejä. Siten kokemuseräisellä tiedolla ja osaamisella ei arvioinnissa ole ollut sijaa, pelkästään tieteellisen tutkimustyön tulokset ovat vaikuttaneet arvioon.

Villisikakantaa on arvioitu muutama vuosi tieteellisesti ja siitä voidaan lukea Luonnonvarakeskuksen kanta-arvioista seuraavaa:

- "Suomen villisikakanta pienenee". Tammikuussa 2020 se on 1400 yksilöä. "Kahden viimeisen kanta-arvion valossa näyttää siltä, että Suomen villisikakanta ei enää kasva". (Luonnonvarakeskuksen kanta-arvio 29.1.2020)
- "Villisikakanta on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna". Tammikuussa 2021 se on 3400 yksilöä. (Luonnonvarakeskuksen kanta-arvio 24.3.2021)

Tämän lisäksi mm. **hirvikannan** arvio on pettänyt molempiin suuntiin hyvin usein, muutoin ei esimerkiksi täysrauhoituksia olisi ollut tarpeen tehdä. Esimerkiksi Itä-Suomessa on ollut hyvinkin tavallista se, ettei ole voitu metsästää hirveä ollenkaan, tai vain "peijäshirvi".

Vastaavasti kanta-arvio on osoittautunut alamittaiseksi **valkohäntäpeuran** osalta. **Ilveksen** kanta-arviossa pentureviirialue on suuri ja käytännössä on havaittu, että alueella saattaakin olla useita pentueita, joita ei tällöin kanta-arvioon voida kirjata.

Johtopäätöksenä tästä voidaan vetää se, ettei Luonnonvarakeskus ole kanta-arvioissaan erehtymätön, joten kentällä on tässäkin valossa oikeus olla kriittinen tuotettuihin kanta-arvioihin. Kanta-arvioiden laatua tulee kehittää ja parempi yhteistyö metsästäjien kanssa olisi yksi mahdollistava tekijä.

Kanta-arvion läpinäkyvyyttä voidaan lisätä

Koska luottamus on erityisesti paikoittain kadonnut kentän ja Luken välillä, on Tassu-havaintojen kirjausinto laantunut erityisesti suden osalta. Henkilöt, jotka eivät kirjaa susihavaintoja ollenkaan, ovat kylläkin voineet kirjata muita suurpetohavaintoja, jolloin Tassu-järjestelmän perusteella he ovat olleet aktiivisia. Tällä voi hyvinkin olla melkoinen vaikutus kanta-arvioon.

Viimeisimmässä yhteenvedossa DNA-näytteiden keruusta on nähtävissä, ettei melkoisessa osassa maata näytteitä ole kerätty ensinkään. Näiltä alueilta tulee kuitenkin havaintoja susista pitkin vuotta. Niillä on myös tapahtunut susivahinkoja. DNA-näytteiden keruu ei toimi tällä hetkellä kuten se voisi toimia.

Mahdollisuus kanta-arvion avoimeen ulkopuoliseen arviointiin toisi kanta-arvioon tarpeellisen läpinäkyvyyden. DNA –näytteiden keruusta ei ole toistaiseksi saatu riittävää läpinäkyvyyttä aikaiseksi vapaaehtoisten kerääjien suuntaan (eikä suuren yleisön)

Luottamus voidaan saavuttaa vain läpinäkyvyydellä. Kanta-arviointiin pitää saada yhdessä tekemisen maku.

Talvella 2020 tehtiin koeluontoisesti lumijälkilaskenta, johon myös Luke osallistui. Vaikka yhdestä laumasta jäi epäselvyyttä, niin yleisesti ottaen alueen kanta-arvio parani ja laskijat olivat yksimielisiä. Mikäli keli olisi ollut parempi, olisi senkin viimeisen lauman kohtalo selvinnyt. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka yhteistyöllä voidaan tarkentaa kanta-arviota ja saadaan yhteisesti hyväksytty näkemys alueen susikannasta.

Kanta-arviolaskenta on avattava arvioitavaksi, että meillä on maassa yksi yhteinen näkemys susikannan koosta.

DNA-näytteiden keruu on oltava avointa niin, että kerääjä näkee nopealla vasteajalla keräämiensä näytteidensä tulokset. Näytteiden kerääjän on saatava jonkinlainen korvaus keräämistään näytteistä. Nyt riistanhoitoyhdistykset saavat jo korvausta kerätyistä näytteistä, jotka on kyetty analysoimaan, mutta tämän rahan mukana pitäisi saada ohjeistus siitä, miten se tulee varsinaisen työn tekijöille jakaa kulukorvauksina.

Mikäli kanta-arviosta ei olla erimielisiä ja mikäli suotuisan suojelun taso on vahinkojenkin näkökulmasta siedettävä, on olemassa edellytykset luottamuksen palautumiselle ja kanta-arvion pohjana olevan tiedonkeruun kattavuuden paranemiselle.